

Sygn. akt I CSK 173/15

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 lutego 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner (sprawozdawca)

SSN Agnieszka Piotrowska

Protokolant Beata Rogalska

w sprawie ze skargi T. sp. z o.o. z siedzibą w W.
przeciwko E. S.A. z siedzibą w W.
o uchylenie wyroków Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej
w W.,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 24 lutego 2016 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 3 października 2014 r.,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od E. S.A. z siedzibą
w W. na rzecz T. sp. z o.o. z siedzibą
w W. kwotę 600,- (sześćset) złotych z tytułu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 3 października 2014 r. Sąd Apelacyjny, w wyniku rozpoznania apelacji skarżącej T. sp. z o.o. w W., zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 6 sierpnia 2010 r., w sprawie przeciwko E. S.A. w W., uchylając wyroki Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w W. z dnia 30 lipca 2009 r., SA - .../07 i SA – .../09 oraz orzekając o kosztach postępowania.

Dnia 17 kwietnia 2010 r. pomiędzy poprzednikami prawnymi stron postępowania została zawarta umowa najmu budynku przy ul. J. [...] w W. na czas 5 lat. Okres najmu został następnie przedłużony do 10 lat aneksem, zawierającym w swojej treści także zapis na sąd polubowny, poddający spory wynikające z umowy Sądowi Arbitrażowemu przy Krajowej Izbie Gospodarczej w W. (dalej jako: „Sąd Arbitrażowy”). Wyrokiem z dnia 24 listopada 2005 r. (SA-.../05) Sąd ten ustalił, że pomiędzy stronami istnieje stosunek najmu, wiążący je do dnia 31 lipca 2010 r. Skarga o uchylenie tego orzeczenia została prawomocnie oddalona, zaś dnia 28 maja 2007 r. zostało ono uznane przez Sąd Okręgowy w W.

Następnie, dnia 18 września 2007 r. T. Sp. z o.o. wytoczyła przed Sądem Arbitrażowym przeciwko E. S.A. powództwo o zapłatę z tytułu czynszu najmu budynku, a dnia 26 września 2009 r. E.S.A. wniosła przeciwko T. Sp. z o.o. powództwo o zapłatę z tytułu odszkodowania za nienależyte wykonanie umowy najmu. Wyrokami z dnia 30 lipca 2009 r., których dotyczy niniejsze postępowanie Sąd Arbitrażowy oddalił oba powództwa, wskazując, że aneks przedłużający czas trwania najmu był nieważny, a w konsekwencji stosunek ten wygasł po upływie 5 lat. Swój wniosek Sąd Arbitrażowy oparł na stwierdzeniu, że po wydaniu wyroku z dnia 24 listopada 2005 r. w sprawie ujawniły się nowe okoliczności faktyczne (stwierdzone w prowadzonym równoległe postępowaniu karnym), które wskazywały, że w chwili podpisywania aneksu nie istniała wymagana do jego zawarcia uchwała i pełnomocnictwo uprawniające do reprezentowania powódki. Skarga o uchylenie obu wyroków Sądu Arbitrażowego została oddalona przez Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 6

sierpnia 2010 r., wniesiona zaś od niego apelacja została oddalona przez Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 18 lutego 2011 r.

Na skutek skargi kasacyjnej, wyrokiem z dnia 13 kwietnia 2012 r., I CSK 416/11 (OSNC 2012, nr 10, poz. 121) Sąd Najwyższy uchylił wyrok Sądu drugiej instancji i przekazał mu sprawę do ponownego rozpoznania - wskazując, że wyrok Sądu Arbitrażowego z dnia 24 listopada 2005 r., w wyniku uznania go przez sąd państwowy w wiążący sposób ustalił istnienie pomiędzy stronami stosunku najmu do 2010 r. Równocześnie Sąd Najwyższy dopuścił możliwość wzruszenia tego wyroku na podstawie klauzuli porządku publicznego, o ile w sprawie zostałyby wykryte nowe fakty lub dowody o istotnym znaczeniu dla sprawy. Za pomocne przy ocenie ich wagi Sąd Najwyższy uznał koncepcje wykształcone na gruncie instytucji wznowienia postępowania (art. 403 § 2 k.p.c.).

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 3 października 2012 r. uchylił oba zaskarżone orzeczenia Sądu Arbitrażowego, wskazując, że w sprawie nie doszło do wykrycia nowych faktów i dowodów, które uzasadniałyby wzruszenie wyroku Sądu Arbitrażowego z dnia 24 listopada 2005 r. Na skutek skargi kasacyjnej, wyrokiem z dnia 6 lutego 2014 r., I CSK 191/13 (nie publ.) Sąd Najwyższy uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego i przekazał mu sprawę do ponownego rozpoznania. Jak stwierdzono w uzasadnieniu, Sąd drugiej instancji błędnie zinterpretował motywy zaskarżonych wyroków Sądu Arbitrażowego, pomijając, że wskazywana w nim okoliczność faktyczna, ustalona na podstawie opinii biegłego, istniała jeszcze przed dniem 25 listopada 2005 r. Sąd Najwyższy wskazał także, że w odniesieniu do orzeczenia sądu polubownego podstawy wznowienia postępowania przewidziane w k.p.c. powinny być ujmowane w zwykłych granicach i brak jest względów, które przemawiałyby za ich zawężeniem.

Rozpoznawszy ponownie sprawę, Sąd Apelacyjny orzekł o uchyleniu zaskarżonych wyroków Sądu Arbitrażowego. Uzasadniając to rozstrzygnięcie wskazał, że przy sporządzaniu aneksu do umowy najmu strony były prawidłowo reprezentowane, mimo naruszenia wewnętrznych zasad reprezentacji ustanowionych w spółce. Zgodnie bowiem z art. 230 k.s.h., w brzmieniu obowiązującym w chwili podpisania aneksu (i w myśl wykładni tego przepisu

wskazanej i zaaprobowanej przez Sąd Apelacyjny), naruszenie reguł reprezentacji spółki nie stanowiło przyczyny nieważności czynności prawnej. W konsekwencji, zaskarżone orzeczenia Sądu Arbitrażowego, jako sprzeczne z jego wcześniejszym orzeczeniem z dnia 24 listopada 2005 r. (SA-.../05) - korzystającym z mocy wiążącej na równi z orzeczeniem sądu państwowego - naruszają podstawowe zasady porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej w rozumieniu art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c.

Orzeczenie to zostało zaskarżone obecną skargą kasacyjną przez pozwaną, która zarzuciła wydanie go z naruszeniem przepisów prawa procesowego. Po pierwsze, wskazała na naruszenie art. 398²⁰ zdanie pierwsze w związku z art. 403 § 2 k.p.c. przez błędne stwierdzenie, że wznowienie postępowania uzasadniają fakty, które „miały wpływ na wynik sprawy” – nie zaś, jak stwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 lutego 2014 r., I CSK 191/13 (nie publ.) fakty, które „mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy”. Po drugie, wskazała na naruszenie art. 1206 § 2 pkt 2 w związku z art. 410 § 1 i 412 § 1 k.p.c. przez wyjście przez Sąd Apelacyjny poza granice swojej kognicji i rozstrzygnięcie *in merito* o roszczeniu, którego dotyczyły zaskarżone wyroki Sądu Arbitrażowego. Po trzecie, skarżąca zarzuciła naruszenie art. 227 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze, art. 381, art. 192 pkt 3, art. 1207 § 2, art. 1184 § 2 i art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c. w wyniku oddalenia jej wniosków dowodowych i nierozpoznania związanego z nimi zarzutu utraty przez powódkę legitymacji czynnej w wyniku cesji roszczenia.

Skarżąca sformułowała także zarzuty naruszenia prawa materialnego. Po pierwsze, wskazała na naruszenie art. 1206 § 2 pkt 2 w związku z art. 403 § 2 k.p.c. przez nieprawidłowe uznanie, że wykrycie nowych faktów może prowadzić do wznowienia postępowania jedynie wówczas, gdy miały one wpływ na wynik sprawy - podczas gdy konieczne jest jedynie stwierdzenie możliwości wystąpienia takiego wpływu. Po drugie, naruszenia tych samych przepisów upatrywała także w przeprowadzaniu przez Sąd Apelacyjny rekonstrukcji hipotetycznego rozumowania Sądu Arbitrażowego, gdyby dysponował on wiedzą o nieznaney mu w rzeczywistości okoliczności sprawy, mimo że na tle art. 403 § 2 k.p.c. konieczne było jedynie stwierdzenie, iż okoliczność ta dotyczyła podstawy faktycznej rozstrzygnięcia Sądu Arbitrażowego w sprawie sygn. akt SA-.../05.

Po trzecie, formułując kolejny zarzut naruszenia tej pary przepisów, skarżąca powołała się na błędne, jej zdaniem, twierdzenie Sądu Apelacyjnego, że nowo wykryta okoliczność nie miała znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy SA-.../05, podczas gdy bezpośrednio wpływała ona na ocenę ważności aneksu do umowy najmu. Skarżąca zarzuciła także Sądowi Apelacyjnemu naruszenie art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c. przez brak uwzględnienia innych ważnych względów niż podstawy wznowienia postępowania wynikające z przepisów k.p.c.

Na tej podstawie skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i jego zmianę przez oddalenie apelacji i orzeczenie o kosztach postępowania, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu. W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódka wniosła o jej oddalenie i o zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Spór będący przedmiotem sprawy rozstrzygany był przez Sąd Najwyższy po raz trzeci. Jego zasadnicze ramy prawne zostały wyznaczone już w dwóch wcześniejszych wyrokach: z dnia 13 kwietnia 2012 r., I CSK 416/11 oraz z dnia 6 lutego 2014 r., I CSK 191/13. W pierwszym z tych orzeczeń Sąd Najwyższy określił granice związania wcześniejszym orzeczeniem sądu polubownego – stwierdzając, że w wiążący sposób przesądziło ono o istnieniu stosunku najmu. W drugim z orzeczeń Sąd Najwyższy odniósł się natomiast do możliwości wzruszenia orzeczenia sądu polubownego, wskazując, że byłoby to możliwe między innymi w razie spełnienia przesłanki wznowienia postępowania z art. 403 § 2 k.p.c. W takim wypadku należy przyjąć, że orzeczenie arbitrażowe, w stosunku do którego została spełniona ta przesłanka, narusza podstawowe zasady porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, a zatem podlega uchyleniu na podstawie art. 1206 § 2 k.p.c. Przesądzające znaczenie dla sprawy ma wiążące stwierdzenie przez Sąd Arbitrażowy w wyroku z dnia 24 listopada 2005 r. istnienia stosunku najmu. Jego pominięcie i dokonanie ponownych ustaleń w tym zakresie wymagałoby wystąpienia podstawy wznowienia postępowania. Na tle wcześniejszych wypowiedzi Sądu Najwyższego dotyczących niniejszego sporu zarzuty sformułowane przez skarżącą okazały się nieprzekonujące.

Nie można podzielić przede wszystkim zarzutu zbyt wąskiego ujęcia w zaskarżonym orzeczeniu nowych okoliczności faktycznych jako podstawy wznowienia postępowania. Stanowisko skarżącej, w myśl którego podstawę wznowienia postępowania mogłoby stanowić wykrycie każdej okoliczności faktycznej związanej z dochodzonym roszczeniem, bez względu na jej wagę dla wydanego rozstrzygnięcia (a zwłaszcza prawdopodobieństwo wydania odmiennego rozstrzygnięcia, gdyby fakt ten był znany sądowi w chwili wyrokowania) jest nieuzasadnione. Jego skutkiem byłoby bardzo szerokie ujęcie tej podstawy restytucyjnej, stwarzające możliwość doprowadzenia do wznowienia postępowania w prosty i powszechnie dostępny sposób - przez samo wskazanie jakiegokolwiek nowo wykrytej okoliczności mającej związek z podstawą prawną orzeczenia. Byłoby to sprzeczne z istotą instytucji wznowienia postępowania, mającej charakter nadzwyczajny i możliwej do stosowania jedynie w wyjątkowych i wąsko ujmowanych granicach. Oczywiście, także koncepcja przyjęta przez Sąd Apelacyjny nie może być traktowana w sposób uniwersalny (w pewnych wypadkach wskazywanie na hipotetyczny wynik postępowania, w którym dana okoliczność byłaby znana, mogłoby być nieuzasadnione lub niefunkcjonalne). W rozpoznawanej sprawie, stanowisko Sądu drugiej instancji sprowadziło się jednak w istocie nie do czystej oceny wpływu danych ustaleń faktycznych na sprawę, lecz do dokonania ich oceny prawnej – przez uznanie, że fakt ustalony przez biegłego w sprawie karnej nie miałby wpływu na ważność aneksu. W świetle argumentacji Sądu Apelacyjnego przekonujący wydaje się wniosek, że okoliczność ta nie mogłaby mieć wpływu na treść rozstrzygnięcia w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c. Na gruncie tego przepisu wznowienie postępowania uzasadnia zatem wykrycie jedynie takiej nowej okoliczności faktycznej, która miałaby wpływ na treść orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie. Nie uzasadnia go natomiast wykrycie każdej okoliczności faktycznej związanej z podstawą tego orzeczenia.

Na tym tle nie można przyjąć także, by w swoim orzeczeniu Sąd Apelacyjny wyszedł poza granice swojej kognicji, rozstrzygając o roszczeniu o zapłatę, które stanowiło przedmiot obu zaskarżonych wyroków Sądu Arbitrażowego. Nie ulega wątpliwości, że art. 403 § 2 k.p.c. zakłada - w zakresie, jaki konieczny jest dla oceny wpływu okoliczności faktycznej na możliwość wznowienia - dokonanie

wykładni i (hipotetyczne) zastosowanie w sprawie przepisów prawa materialnego lub procesowego. Innymi słowy, stwierdzenie, że dana okoliczność mogłaby prowadzić do wydania odmiennego orzeczenia, z oczywistych powodów wymaga najpierw oceny, w jaki sposób mogłyby zostać zastosowane przepisy, stanowiące podstawę tego orzeczenia, gdyby dany fakt został ujawniony w sprawie przed jej prawomocnym zakończeniem. Koncepcja przedstawiona przez skarżącą jest trudna do zrozumienia i niepraktyczna, uzależniając stosowanie art. 403 § 2 k.p.c. od dodatkowej przesłanki, która nie może odpowiadać intencji ustawodawcy oraz ogólnej naturze wznowienia postępowania.

Mając na uwadze opisane wyżej względy, nie można podzielić żadnego z czterech zarzutów naruszenia art. 1206 § 2 pkt 2 w związku z art. 403 § 2 k.p.c., jakie - w oparciu o twierdzenie co do szerokiego rozumienia omawianej podstawy restytucyjnej - sformułowała skarżąca.

Na wadliwość zaskarżonego orzeczenia nie wskazuje także argument o naruszeniu przez Sąd Apelacyjny przepisów postępowania przez brak przeprowadzenia dowodów wskazanych w postępowaniu apelacyjnym. Trudno stwierdzić, by doszło w tym zakresie do naruszenia prawa - przebieg bowiem postępowania przed Sądem Apelacyjnym nie wskazuje na konieczność przeprowadzenia tych dowodów. Nawet jednak, jeżeli jakiegokolwiek naruszenie prawa miałyby w tym zakresie miejsce, byłoby ono pozbawione istotnego wpływu na treść zaskarżonego orzeczenia. Dokonanie wskazywanych ustaleń prowadzić miało do stwierdzenia braku legitymacji czynnej powódki w związku z dokonaniem przez nią przelewu roszczenia po wydaniu przez Sąd Arbitrażowy wyroku w sprawie SA .../05, a przed wydaniem wyroków tego Sądu, których uchylenia dotyczy niniejsze postępowanie. Problem ten był rozważany przez Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia. Doszedł on do poprawnego wniosku, że wskazywany przelew wierzytelności nie miał wpływu na legitymację procesową powódki w sprawie o uchylenie wyroku sądu polubownego, w której legitymacja służy stronom postępowania prowadzonego przed tym sądem.

Argumentacja zawarta w skardze nie przekonuje także, by w sprawie występowały inne ważne powody, uzasadniające zastosowanie art. 1206 § 2 pkt 2

k.p.c. Skarżąca definiuje te okoliczności dość enigmatycznie, bez przedstawienia szerszego i skonkretyzowanego wyводу prawnego. W świetle uzasadnienia tego zarzutu nie daje się zauważyć, by - poza omówioną już problematyką podstaw wznowienia postępowania - w sprawie istniały jakiegokolwiek inne okoliczności odpowiadające klauzuli porządku publicznego.

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzeczono jak w sentencji, rozstrzygając o kosztach postępowania na podstawie art. 98 § 1 i 108 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

eb